

Nr 325.

Av herrar **Månsson** och **Widlund**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av förslag till bildandet av en internationell exekutiv makt i syfte att hindra krigsutbrott m. m.

Vid 1914 års första riksdag frambars av undertecknad Månsson följande motion:

»De växande krigsrustningarne sluka i de flesta s. k. kulturländer så betydande summor av statsutgifterna, att de nu utgöra en outhärdlig börda, under vilken folken digna.

Allt som ej oundgängligen behöves för de allra nödtorftigaste åtgärder i kulturellt syfte öses ut på härar och flottor eller som det, ehuru ej så litet oegentligt heter, till betryggande försvarsåtgärder. Ty dessa föranstaltningar för att med våldsmakt trygga en nations existens bli aldrig betryggande. Icke ens en stormakt, som ger ut miljarder till krigsberedskap och krigiska övningar, känner sig trygg i medvetandet om att de utgivna medlen *säkerställt* den för faran att duka under i ett krig med en annan stormakt, långt mindre att de verka avskräckande för ett krigsföretag överhuvudtaget mot densamma och sålunda betryggat vederbörande krigsbudgetsbetyngda stat. Allt vad dessa bortkastade miljarder inbragt i form av krigsredskap är endast att anse som till detta dyra pris köpta speltärningar, med vilka staten kan komma att spela ett dyrbart men till resultatet högst osäkert spel om sin självständighet.

Överallt visa utgifterna för dessa improduktiva militära ändamål tendens att bli allt mer ruinerande för nationerna. Exempel på en så känd sak är det väl ej skäl att belasta riksdagstrycket med; upplysningar om

detta sorgliga faktum fås lätt genom att se några minuter i några årgångar av vilken uppslagsbok i ämnet som helst.

Detta meningslösa ödslande av frambragta värden, vilka skulle tjäna till att framskapa välstånd och trevnad, om de anbragtes i upplysningens, jordbrukets, industriens och handels tjänst samt till att värdigt trygga de gamla och utslitna medborgarne vid inträffande oförmåga till arbete, är en oavbrutet fortgående förbrytelse mot mänskligheten och måste komma denna att vidtaga de kraftigaste åtgärder för att åvägabringa en annan sakernas ordning. De dignande folken måste utfinna vägar, som leda till ett sådant tillstånd, att de nu för krigsrustningar utgående miljarderna kronor och miljonerna dagsverken kunna användas i samhällsutvecklingens tjänst.

I alla tider, även de mörkaste, har möjligheten att åstadkomma ett sådant tillstånd sysselsatt och hägrat för mänsklighetens ädlaste, och deras antal, som drömma därom, växer även under dessa rustningsraseriets tider för var dag som går.

I och med fredskonferensernas tillkomst och skiljedomstolens i Haag bildande trodde man, att tiden för rustningsbegränsningarna och alla internationella tvisters biläggande på fredlig väg skulle vara kommen. Men den ena fredskonferensen sammanträder efter den andra, utan att några genomgripande förslag komma fram för att med kraft förmå nationerna att hänskjuta alla sina stridigheter till skiljedomstols avgörande och under tiden växa utgifterna för krigstillberedelserna på ett sätt som aldrig förr.

Visserligen ha genom dessa fredskonferenser och genom skiljedomstolens i Haag tillkomst en del förr ofta till krigiska förvecklingar ledande arter av tvister bilagts på fredlig väg, varvid skiljedomstolens utslag blivit respekterat av de nationer, som varit parter i målen. Men de farligaste och oftast till explosioner ledande stridigheterna, som angå en nations vitala intressen, självständighet eller integritet, äro fortfarande undandragna skiljedomstolens domvärjo. Endast mellan Holland och Danmark har 1904 avslutats en skiljedomskonvention av innehåll, att alla tvister mellan dessa länder äro underkastade obligatorisk skiljedom.

Men då det just är dessa arter av tvister, som vanligen föranleda krig, är det för just deras eventuella framträdande, som de nu utgående stora rustningarna pågå och man kan då säga att ej så värst mycket vunnits genom skiljedomstolens och fredskonferensernas tillkomst, om man än får vara tacksam för det lilla som tills nu åstadkommits.

Att man ej kommit längre på vägen till fredens tryggande och rust-

ningarnes begränsning genom Haagdomstolens tillvaro och arbete än man gjort, torde väl till en stor del få tillskrivas det kända förhållandet, att de i många stater, särskilt de större, inflytelserika män, som äro personligt ekonomiskt intresserade i tillverkning och försäljning av krigsmateriel och i det rådande mellanfolkliga osäkerhetstillståndet, endast föga äro intresserade i fredsarbetets fortskridande och att dessa med sitt stora inflytande i samhället ha möjlighet att göra sig gällande, såväl vid utseendet av ombud till konferenserna som vid andra tillfällen av vikt för det officiella fredsarbetets dirigering och fart. Detta passiva hinder för detta arbetes raskare utveckling kan endast undanröjas genom folkets eget och verkliga övertagande av makten i staterna.

Men största hindret för skiljedomstolens arbete torde ligga i det förhållandet, att ej alla mellanfolkliga tvister obligatoriskt hänskjutas till skiljedomstolen, och att denna ej besitter exekutiv befogenhet och ett maktmedel bakom sig, genom vilket den kan tvinga en gensträvig part att följa domstolens utslag. Skall en gång freden betryggas och de militära bördorna avlyftas, måste dessa missförhållanden undanröjas och en sådan exekutiv makt skapas.

Stormakternas förhållanden vid skilda tillfällen, då det varit fråga om att hindra krig, och speciellt under sista Balkankonflikten, då de ej ens kunde hindra det lilla Montenegro att störa freden, torde tillräckligt ha ådagalagt, att en blott överenskommelse dem emellan att garantera att Haagdomstolens utslag respekterades ej skulle vara en tillräckligt stark säkerhet för freden i Europa och världen i övrigt.

Upprättandet av en internationell militär poliskår till Haagdomstolens förfogande skulle ej heller vara möjligt eller ens tillrådligt och skulle kunna bli en källa till internationella konflikter. Det skulle antagligen vara omöjligt att utföra militära tvångsåtgärder mot ett land, utan att vederbörande lands befolkning reste sig för att avtvå den skymf mot den nationella suveräniteten, som detta säkert skulle anses innebära. Den vägen är alltså otänkbar.

Återstår så endast, att vederbörande makter komma överens om att bilda och till Haagdomstolens fulla förfogande ställa en internationell transportarbetarekår att användas av domstolen som påtryckningsvapen mot det land, som vägrade att efterkomma skiljedomstolens utslag i mellanfolkliga tvister.

Undertecknad vill ej tillåta sig ens ett försök i syfte att i detalj

visa, huru en sådan exekutiv makt skulle vara organiserad och arbeta. Själv tänker jag mig den dock organiserad efter följande riktlinjer:

1. De länder, som biträda en överenskommelse att organisera och till Haagdomstolens förfogande ställa ett exekutivvapen att användas i det fall, att en stat ej respekterar skiljedomstolens utslag, skulle förbinda sig att underställa alla dem emellan uppkomna tvister denna domstols prövning och att underkasta sig dess beslut.

2. Alla de som i dessa länder äro anställda eller arbeta i sjöfartens, loss- och lastningsarbete, järnvägarnes, postens, telegrafens, telefonens eller annan trafiktjänst skulle obligatoriskt i och med sin anställning i dessa yrken utgöra en avdelning av det internationella värnpliktsförbundet, eller vad man vill kalla organisationen, för vilken antingen utrikesministern, riksdagens president eller annan av regeringen eller riksdagen utsedd person kunde vara ordförande.

3. Det internationella värnpliktsförbundet, sammansatt av dessa olika länders sålunda bildade organisationer, kunde ha sitt säte i Haag och presidenten i Haagdomstolen vara dess självskrivne ordförande.

4. Övervägas kan om ej någon form av pensionering för de ej i statstjänst varande måtte bildas på så sätt, att varje i icke statstrafik anställd till den gemensamma pensionskassan skulle betala en del och den stat han tillhör en del av de för pensionskassan behövliga utgifterna, detta för att ekonomiskt binda medlemmarne vid organisationerna i fråga. Kassan kunde förvaltas av Haagdomstolen och delägare erhålla understöd ur densamma vid oförmåga till arbete på grund av ålderdom, olycksfall eller sjukdom, eventuellt ock arbetslöshet. Alla de som ej ställde sig från domstolen utgående order till efterrättelse skulle förlora sin andel i kassan och ej mer vara berättigade att vara anställda i trafiktjänst i något land. Härifrån skulle dock undantagas de i det land anställda, mot vilket de exekutiva åtgärderna från domstolens sida vidtoges, under den tid konflikten varade; detta för att undgå eljest måhända oundvikliga inre stridigheter i de berörda länderna.

5. Om ett land, vare sig det förklarat sin anslutning till det internationella värnpliktsförbundet eller ej, vägrade att underställa sina tvister med ett annat land Haagdomstolens prövning eller att följa dess utslag, skulle Haagdomstolen, då den så aktade nödigt, förklara vederbörande land blockerat, så att från de länder, som voro anslutna till internationella värnpliktsförbundet, inga varor landsvägs-, järnvägs- eller sjöledes, inga telegram eller någon post, telefonmeddelanden eller underrättelser av vad

slag det vara må komme dit eller därifrån, inga dess fartyg betjänas i de till förbundet anslutna staternas hamnar, ej heller från det blockerade landet kommande eller dit destinerade.

Säkerligen skulle de små och för sin existens nu bävande makterna vara att påräkna som villiga att biträda vid bildandet av en dylik sammanlutning, ävensom måhända några av de nu under militära bördor dignande stormakterna. Om initiativet utgår från en liten stat som Sverige, torde det ock ha mera utsikt att bära frukt än om en av stormakternas regeringar komme med detsamma, då väl den internationella misstänksamheten mer skulle driva sitt spel vid dess behandling på fredskonferensen.

Undertecknad vågar därför hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det det täcktes Kungl. Maj:t att, om möjligt i samråd med andra regeringar, låta utarbета och till nästkommande fredskonferens inkomma med ett förslag om bildandet av en internationell exekutiv makt att ställas till skiljedomstolens i Haag förfogande i syfte att hindra krigsutbrott och att framtvinga begränsning av krigsrustningarne, ävensom till nämnda konferens frambära ett förslag om att alla internationella tvister må vara underkastade skiljedomstolens i Haag avgörande i samma mån som den nya exekutivmakten hinner organiseras.»

Emellertid upplöstes riksdagen och nya val utskrevos för andra kammaren, innan motionen hunnit behandlas.

Vid 1914 års senare riksdag väcktes motionen ånyo med uteslutande av motiveringen, till vilken det endast hänvisades till föregående riksdags motionshäfte.

Motionen hänvisades till andra kammarens femte tillfälliga utskott, vilket yttrade:

«Motionären syftar till att åstadkomma ett maktmedel, som kunde ställas till skiljedomstolens i Haag förfogande att av den användas som påtryckningsvapen gentemot de stater, som icke godvilligt fogade sig i domstolens utslag i mellanfolkliga tvister.

En nödvändig förutsättning för en dylik internationell exekutiv makt är dock en mera fullständigt utvecklad internationell rättsordning och därtill en fastare organiserad internationell domstol, än som för närvarande förefinnes — skiljedomstolen i Haag är ju icke någon stående skiljedomstol utan en samling representanter för de olika staterna, bland vilka i varje särskilt fall ledamöter i skiljedomstolen utses. Dessa båda för fredsföringen — och därmed även rustningarnes och krigens begränsning — så viktiga faktorer kunna givetvis realiseras endast i den mån som det

allmänna rättsmedvetandet utvecklas och gör sig gällande. Men som en naturlig följd av denna utveckling synes man kunna anse, att alla de stater, som anslutit sig till det folkrättsliga statsförbundet, skola, icke på grund av yttre tvångsmedel, utan fastmer på grund av ärligt uppsåt att respektera rätten och givna förpliktelser underordna sig den godkända domstolsmyndighetens utslag.

Emellertid är det ju icke uteslutet, att även då folkrätten nått en sådan utveckling, det kan komma att förefinnas ett behov av en internationell exekutiv makt att använda särskilt gent emot stater, som icke vilja ansluta sig till det internationella rättsförbundet, liksom det väl heller icke är otänkbart, att en exekutiv makt i framtiden skulle åstadkommas, men i det skick denna fråga för närvarande föreligger anser utskottet inga förutsättningar finnas för dess framförande till ett internationellt övervägande.

I den senare delen av sitt yrkande hemställer motionären, att Kungl. Maj:t måtte till nästkommande Haagkonferens frambära ett förslag om, att alla internationella tvister må vara underkastade skiljedomstolens i Haag avgörande i samma mån som den nya exekutivmakten hinner organiseras. Då motionären i detta yrkande gör frågan om alla tvisters hänskjutande till skiljedomstolen i Haag beroende av den föreslagna exekutivmaktens organiserande och utskottet icke kunnat biträda motionärens framställning beträffande denna, så anser sig utskottet sakna anledning ingå i prövning av den senare delen av motionärens hemställan. Utskottet har dock i detta sammanhang velat uttala, att ett *sådant* kombinerande av dessa båda frågor, som motionären här gjort, icke har något fog för sig, vilket för övrigt torde framgå av utskottets framställning i den förra delen av detta utlåtande. Även önskemålet att internationella tvister i så stor utsträckning som möjligt underkastas skiljedom torde vinnas endast i den mån staternas rättsmedvetande och därmed den internationella rätten utvecklas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att herr Månssons motion nr 172 ej må till någon andra kammarens åtgärd föranleda.»

Motionen kom till behandling den 3 augusti 1914 i andra kammaren, alltså vid en tidpunkt då krigsförklaringarna i Europa haglade om varandra och man varje ögonblick fruktade att se även Norden indraget i lågorna från den fruktansvärda mordbrandsanläggningen. Egentligen hade ingen tidpunkt varit lämpligare än denna att utförligare påpeka, huru fullstän-

digt värdelösa alla rustningar voro för sitt angivna syfte, fredens bevarande. Men stämningen var då ej sådan att en debatt hade utsikt att bli fruktbarande. Den av förföljelsemani överhettade militaristgruppen var så överförtjust över utsikten att inom få dagar ha nordens länder inne i krigsvirveln, att dess medlemmar icke mer läto tala vid sig. De andra representanterna för vårt folk, de som ville bevara freden men sågo hur denna allt djärvare hotades av dårarna på samhällstinnarna, voro för upprörda och bekymrade att just då debattera. Så fick man aldrig höra riksdagens mening. Motionären framställde icke heller något yrkande, utan anförde endast följande:

»Under nu rådande oordning i Europa är det intet tvivel om, att det kommer fram en allmän stämning, som innebär ett erkännande av, att rustningarne icke, som det sagts, kunna betrygga freden.

Vi ha då att motse en livlig debatt rörande andra åtgärder till tryggande och ordnande av freden folken emellan. Även detta förslag torde då komma att dryftas. Men som förhållandet nu är, har jag icke något yrkande, vilket jag härmed velat tillkännagiva.»

Sedan denna motion skrevs ha sådana denna fråga belysande händelser inträffat, att man icke mer behöver syssla med teoretiska spekulationer. Man har fakta i överflöd att hålla sig till.

För det första har det visat sig, att de stora milliardrustningarne och den allmänna värnplikten icke blott inte förmått trygga freden, utan i stället fört till ett sådant tillstånd, att kriget på längden blev oundgängligt. Det har visat sig att blotta tillvaron av vapen och vapenövat folk eggat de med endast föga förnuft utrustade maktägande i de skilda länderna till att använda dessa maktmedel. Ett sådant användande var ju också ur militaristisk synpunkt riktigt, ty varför offra milliarder till vapen och öva hundratusenden man i årtal om de icke skulle användas? Sedan kriget kom i gång mellan stormaktarna, har man i de mera militärt rustade småstaterna kunnat ytterligare se den uppenbara faran av blotta innehavet av militära maktmedel. Det är så gott som säkert, att Rumänien och Bulgarien aldrig skulle kommit med i kriget, om de varit lika svagt rustade som till exempel Danmark och Schweiz. Här hemma ha vi sett den aktivistiska rörelsen driva sin riksförrädiska propaganda så gott som uteslutande med den motiveringen: Vi äro så starkt rustade att vi ovillkorligen måste med i kriget! Det är intet tvivel om att vi skulle varit vida tryggare utan en enda kronas utgift till försvaret än vi

nu varit med hundra miljoner kronors årliga omkostnader på detsamma. Rustningarne äro en uppenbar fara för freden. De måste bort.

För det andra har det visat sig, att kriget, som en krigskorrespondent nyligen uttryckt sig, slagit ihjäl sig självt. Krigstekniken har under de sista 40 åren utvecklats så ofantligt, att kriget som sådant upphört att vara ett ändamålsenligt medel till tjänst för en nations intressen, helst som alltid jämnstarka grupper torde mötas. Det är inte nog med att kriget fördyrats, så att det nu blivit en högst förlustbringande affär, hur det än utfaller för en part, det har blivit odugligt som skiljomedel folken emellan. Detta erkännes öppet och allmänt sedan mer än ett år tillbaka i alla de krigförande länderna, icke minst i Tyskland. Liksom man för många århundraden sedan anvisat förnuftet i stället för våldet skiljedomarerollen mellan individerna, så är man nu ganska allmänt ense om att omedelbart vid den kommande freden det är nödvändigt att tilldela förnuftet denna skiljedomareroll även folken emellan och få till stånd verk samma inrättningar för fredligt biläggande av framtida internationella tvister på det rättsliga avgörandets väg.

I och för detta ändamål torde det vara säkert, att man, oavsett vilken part som nu segrar i striden, vid fredsuppgörelsen skrider till organiserandet av institutioner, ägnade att garantera världen mot ett upprepande av den förskräckliga olycka som nu övergår den. Skiljedomstolen torde komma att utvidgas och bli *permanent*. Ett ständigt politiskt råd för Europa, en internationell sjöfartskommission, en gränskommission med vittgående fullmakt för territoriella och ekonomiska regleringar och en internationell kommission för en rättfärdig fördelning av världens råmaterial ha ju redan Europas mest framstående tidskrifter siat om.

Emellertid torde det vara att bygga på en något löslig grund, om man skulle följa 1914 års senare riksdags femte tillfälliga utskotts förmodan, att alla stater, som en gång anslutit sig till ett folkrättsligt statsförbund, under alla förhållanden skola utan yttre tvångsmedel förmås att underordna sig den godkända domstolsmyndighetens utslag.

Under det stora kriget i Europa har man tyvärr sett, hur i enskild hand liggande tidningsorgan, köpta för utländskt guld, icke skytt att driva en skamlös propaganda för att få det folk de tala till indraget i kriget på den makts sida vars guld de fått. Denna deras agitation har varit så oförnuftig som något överhuvud kan bli och dock ha vi med förvåning sett stora skaror av tanklösa varelser fylka sig omkring deras brottsliga förkunnelser. Allt talar för att om ett skiljedomsutslag skulle gå en

nation emot, skall denna av kapitalistiska oordningsmakare underhålla samhällsfientliga press icke sky att hetsa medborgarne till motstånd mot utslaget i fråga. Såsom det vid skiljedomsförfarandet mellan individerna ännu länge och kanske alltid måste finnas en exekutiv makt, som ser till att utslaget respekteras och verkställes, så måste ock en sådan makt finnas till den internationella skiljedomstolens eller skiljedomstolarnes förfogande.

Från president Wilsons sida har förts fram tanken på en internationell armé och flotta, som skulle utöva denna exekutiva makt. Att en internationell flotta behöves till avspärrande av de länder, som ej underkasta sig skiljedomstolens utslag torde vara sannolikt. Den torde dock ej behöva bli så stor, då vid stiftandet av ett nationernas samfund allt byggande av undervattensbåtar torde förbjudas.

Hur den internationella hären skulle kunna med framgång användas mot stater som Frankrike, Ryssland, Tyskland, Japan och Förenta Staterna med flera synes dock mindre begripligt. De ha en sådan folkmängd och skulle säkerligen så snabbt åter kunna lägga om sin industri till krigsindustri, att även högst betydande internationella härstyrkor skulle stå tämligen maktlösa vid sina försök att avkräva dem respekt för skiljedomsutslaget, i all synnerhet om de nationalistiska förbrytarne finge opåtal hetsa folken mot varandra.

Det förefaller oss fortfarande att en organisation, sådan som den i 1914 års motion antydd, skulle vara den som skiljedomstolens exekutivmakt mest effektiv. Med en sådan organisation skulle den blivande skiljedomstolen se sig mäktig att på viss tid 2, 4, 6, 10 à 20 år kunna från gemenskap med den övriga mänskligheten avstänga det folk som ej vill böja sig för skiljedomstolens utslag. Även ett Ryssland eller Amerikas Förenta Stater, hur självförsörjande de äro eller kunna bli, beträffande de mest skilda produkter, skulle säkerligen med lättnad åter se sig förenade med mänskligheten, sedan de ett tiotal år varit avstängda från densamma och icke därifrån bekommit en underrättelse eller hälsning, ett telegram eller brev, en järnvägsvagn eller ett fartyg. Det är vår orubbliga tro, att organiserandet av en sådan exekutivmakt skall visa sig nödvändigt, ävensom att en sådan idé har mycket lättare att vinna genklang, om den framföres från en liten neutral nation som Sverige än om den kommer från ett stormaktshåll.

På grund av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det täcktes Kungl. Maj:t att, om möjligt i samråd med andra regeringar, låta utarbета och till nästkommande fredskonferens eller -kongress inkomma med ett förslag om bildandet av en internationell exekutiv makt i syfte att för framtiden hindra krigsutbrott och framtvinga krigsrustningarnes avskaffande, ävensom vid samma tillfälle frambära ett förslag om, att alla internationella tvister må vara underkastade en permanent skiljedomstols avgörande.

Stockholm den 4 februari 1917.

Fabian Månsson.

Thure Widlund.